

ran 1406/1986). *İnşirâhu's-sadr* (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 1662) ve *Muhtârât mine's-şif'r* adlı anonim eserler Radî'nin divanından seçmeleri ihtiva eder. **2. Nehcü'l-belâga***. Hz. Ali'nin konuşmaları, mektupları, öğütleri, vasiyetleri, emirleri ve hikmetli sözlerine dair bir derlemesidir. Eserin Şerîf er-Radî'ye ait olduğu hemen hemen kesin şekilde biliniyorsa da kardeşi Şerîf el-Murtazâ'ya da nisbet edilmektedir. İlk defa Tebriz'de basılan (1247) ve İbn Ebû'l-Hadîd tarafından geniş bir şerhi yapılan eserin çok sayıda neşri vardır. Abdülbaki Gölpınarlı (İstanbul 1972), Bekir Işık v.dğr. (Ankara 1990), Abdülaziz Hatib (İstanbul 2006) ve Adnan Demircan (İstanbul 2006) eseri Türkçe'ye çevirmiştir. **3. Haḳā'ıku't-te'vîl fi müteşâbihit-tenzîl** (*Müteşâbih fi'l-Kur'ân*). Yalnız beşinci cüzü zamanımıza ulaşan bu dirâyet tefsirinde kraat farklarına, fıkıh ve kelâm konularına temas edilmiş, garîb kelimelerle ilgili açıklamalara ve şiirle istişhâda ağırlık verilmiştir (nşr. Abdülhüseyn el-Hillî – Muhammed Rızâ Âl Kâşifülgitâ, Necf 1355/1936; Beyrut 1973, 1976). **4. Telhîşu'l-beyân fi ('an) mecâzâtı'l-Kur'ân**. 401 (1011) yılında yazılan ve bu türde ilk eser olan kitapta mecazi anlatımlar daha çok istiare adıyla ele alındığından eser *el-İstî'ârât fi'l-Kur'ân* ismiyle de anılmıştır (nşr. Muhammed Mişkât, Tahran 1369, 1372, 1407; nşr. Hüseyin Ali Mahfûz, Tahran 1953; nşr. Mekki es-Seyyid Câsim, Bağdat 1374/1956; Beyrut 1986; nşr. Muhammed Abdülganî Hasan, Kahire 1374/1955; nşr. Muhammed el-Haydarî, Bağdat 1375/1955; nşr. Ali Mahmûd Mukallid, Beyrut 1986). Eseri Muhammed Bâkır Sebzevârî Farsça'ya tercüme etmiştir (Tahran 1330/1912). **5. el-Mecâzâtü'n-nebeviyye** (*Mecâzâtü'l-âşâri'n-nebeviyye*). Eserde 361 hadiste geçen mecazi anlatımlar teşbih, temsil, istiare gibi türleri de kapsayacak biçimde ele alınmış, fikhî konulara ve Hz. Peygamber'in bazı gazvelerine temas edilmiştir (nşr. Mervân Atıyye, Bağdat 1328; nşr. Mahmûd Mustafa, Kahire 1356; nşr. ve şerh: Tâhâ Muhammed ez-Zeynî, Kahire 1387/1967; Beyrut 1406/1986; nşr. Muhammed Rıdvân ed-Dâye, Dimaşk 1408/1987). **6. Haşâ'ışü'l-e'imme**. 383-384 (993-994) yıllarında kaleme alınan eser İmâmîyye'ye mensup imamların biyografilerine dairdir (Necf 1368; nşr. Muhammed Hâdî el-Emînî, Meşhed 1406/1986). **7. Haşâ'ışü emîri'l-mü'minîn 'Ali b. Ebî Tâlib**. Önceki eserle birlikte yazılmıştır (Necf 1368; nşr. Muhammed

Hâdî el-Emînî, Meşhed 1365, 1406/1986; Beyrut 1986). **8. Resâ'ilü's-Sâbi ve's-Şerîf er-Radî** (*Kitâbü Müraeseleti's-Şerîf er-Radî*). Tamamı üç cilt olan eserin çok az kısmı günümüze ulaşmıştır (nşr. Muhammed Yûsuf Necm, Küveyt 1381/1961, 1986). **9. el-Hicâziyyât**. Şairin affiz gazel temasında kırk kasidesini içerir (Zâhiriyye Ktp., nr. 332). Radî'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *Aḥbâru kuḳâtı Bağdâd, Sîretü vâlidihî Ebî Ahmed eṭ-Ṭâhir, Me'âni'l-Kur'ân, el-Ḥasen min şif'ri'l-Hüseyn (İbnü'l-Haccâc)/Muhtâru şif'ri İbni'l-Haccâc, Muhtâru şif'ri Ebî İshâk eṣ-Şâbi, el-Muhtâr min şif'ri Ebî Temmâm, ez-Ziyâdât fi şif'ri İbni'l-Haccâc, Mâ dâre beynehû ve beyne's-Sâbi şif'ren, (Ta'lîku) Ḥilâfâtü'l-fukahâ'/Mesâ'ilü'l-fukahâ', Ta'lîka 'ale'l-İzâh (li-Ebî 'Ali el-Fârisi)*. Şerîf er-Radî'ye nisbet edilen *Ṭayfü'l-hayâl* Şerîf el-Murtazâ'ya, *Evşâfü elfi ḡulâm ve ḡulâm* da Ebû'l-Hasan İbn Defterhân'a aittir.

Şerîf er-Radî'nin üzerine çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bibliyografyada geçenler dışında Abdülhüseyn el-Hillî en-Neceffî'nin *Ḥayâtü's-Şerîf er-Radî* (Necf 1355), Muhammed Rızâ Âl Kâşifülgitâ en-Neceffî'nin *Ḥayâtü's-Şerîf er-Radî* (Necf 1360), Zekî Mübârek'in *'Abḳariyyetü's-Şerîf er-Radî* (Beyrut 1939, 2006), Abdülmesih Mahfûz'un *eṣ-Şerîf er-Radî: Budlirü'l-'Arab* (Beyrut 1944), Muhammed Seyyid Kılânî'nin *eṣ-Şerîf er-Radî: 'Aşrühü târihu ḥayâtihî, şif'rüh* (Kahire 1937) adlı eserleriyle Recep Dikici'nin *aṣ-Şarîf ar-Razî'nin Hayatı, Dil ve Edebiyat Hakkındaki Çalışmaları* adlı doktora tezi (1987, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü) ve Yavuz Köktaş'ın makalesi (*EKEV Akademi Dergisi*, III/2 [Ankara 2001], s. 175-189) burada zikredilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Seâlibî, *Yetimetü'd-dehr*, Kahire 1979, III, 131-151; Hatib, *Târihu Bağdâd*, II, 246-247; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), IV, 28-29; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, II, 269; İbn Ebû'l-Hadîd, *Şerhu Nehci'l-belâga* (nşr. M. Ebû'l-Fazl İbrâhîm), Kahire 1385/1965, I, 31-41; İbn Hallikân, *Vefeyât*, IV, 414-420; İbn İnebe, *'Umdetü't-tâlib* (nşr. M. Hasan Âl-i Tâlekânî), Necf 1380/1961, s. 203-211; *Keşfü'z-zunûn*, I, 472, 794; II, 1590, 1991-1992; Brockelmann, *GAL*, I, 81; *Suppl.*, I, 131; *Hediyyetü'l-'ârifin*, II, 60; Sezgin, *GAS*, II, 595-597; VIII, 185-187; *A'yânü's-Şif'a*, IX, 216-224; Abdülfettâh M. el-Hulvî, *eṣ-Şerîf er-Radî ḥayâtühü ve dirâsetü şif'rih*, Kahire 1986, I-II; Hasan Mahmûd Ebû Uleyvî, *eṣ-Şerîf er-Radî: Dirâse fi 'aşrihi ve edebih*, Beyrut 1406/1986; Abdülhüseyn Ahmed el-Emînî, *el-Ğadîr fi'l-Kitâb ve's-Sünne ve'l-edeb*, Tahran 1366 hş., s. 181-221; S. Waheed Akhtar, *Early Shi'ite Imâmiyyah Thinkers*, New Delhi 1988, s.

125-175; Abdüllatif Şerâre, *eṣ-Şerîf er-Radî: Dirâse ve muhtârât*, Beyrut 1992; Abdülkâdir eṭ-Tabâtabâî, "el-Mütebakki min maḥtûḳâtı Nehci'l-belâga", *Türâşünâ*, I/5, Kum 1406, s. 42-51; Rızâ el-Üstâdî, "eṣ-Şerîf er-Radî fakihen", *a.e.*, I/5 (1406), s. 103-124; Seyyid M. Bahrülülüm, "eṣ-Şâfirü't-ṭamûh", *a.e.*, I/5 (1406), s. 197-247; Moktar Djebli, "al-Şarîf al-Radî", *EL²* (İng.), IX, 340-343.

MUSTAFA ÖZEL

ŞERİF et-TİLİMSÂNÎ

(bk. TİLİMSÂNÎ, Muhammed b. Ahmed).

ŞERİK b. ABDULLAH

(شريك بن عبد الله)

Ebû Abdillâh Şerik b. Abdillâh
b. Hâris en-Nehâî
(ö. 177/794)

Hadis hâfızı, kadı.

95 (713) yılında Buhara'da doğdu. Yemmen asıllı olup soyu Mezhic kabilesinin Neha' koluna dayanır. Henüz küçük yaşta iken Buhara'da yaşayan amcasının oğullarından biri, onu Bağdat'tan günününde yaşayan diğer amcasının oğullarının yanına götürdü. Burada Kur'an öğrenerek ilim tahsiline başladı. Gençlik çağında birçok akrabasının Kûfe'de yaşadığını öğrenince onların yanına gitti. Kûfe'de ders halkalarına devam etmesinin yanı sıra kerpiç hazırlayıp satma işiyle uğraştı. Yetiştigi tâbiin ve tebeu't-tâbiin âlimlerinden Kur'an, tefsir, hadis ve fıkıh başta olmak üzere çeşitli ilimler tahsil etti ve Irak'ın önde gelen âlimleri arasında yer aldı. Hocaları içinde Zübeyd b. Hâris, Simâk b. Harb, Âsım b. Behdele, Ziyâd b. İläka, Atâ b. Sâib, Âsım el-Ahvel, Hişâm b. Urve ve A'meş gibi şahsiyetler vardır. Bazı kaynaklarda Şerik'in tâbiin âlimlerinden olduğu belirtilmişse de herhangi bir sahâbi ile görüştüğüne dair bilgi yoktur. Kendisinden Leys b. Sa'd, Abdullah b. Mübârek, Vekî b. Cerâh, Abdurrahman b. Mehdî, Yahyâ b. Âdem, Yezîd b. Hârûn, Ali b. Ca'd ve Ebû Bekir b. Ebû Şeybe gibi birçok kişi ilim tahsil etti ve rivayette bulundu. Talebelerinden İshak b. Yûsuf el-Ezrak'ın Şerik'ten 9000 hadis rivayet ettiği nakledilmektedir (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, VIII, 201).

Şerik b. Abdullah 150 (767) yılından sonra Vâsıt, Kûfe ve Ahvaz şehirlerinde kadılık görevinde bulundu. Vâsıt'ta üç yıl görev yaptıktan sonra Halife Mansûr onu Kûfe kadılığına tayin etmek istedi. Şerik bu göreve lâiyk olmadığını söyledi, bir rivayete göre ise düşünmek için zaman ta-

lep ederek hemen kabul etmedi. Mansûr onu yanına çağırıp tayini gerçekleştireceğine dair yemin edince Şerîk görevi üstlenmek zorunda kaldı (İbn Sa'd, VI, 379). Şerîk'in Kûfe kadılığı Mansûr'un ölümünden (158/775) sonra yerine geçen oğlu Mehdî zamanında da devam etti, ancak bir müddet sonra görevinden alındı. Ahvaz kadılığına ne zaman tayin edildiği bilinmemekteyse de bu tayinin Mehdî'nin ölümünün (169/785-86) ardından halife olan Hâdî veya Hârûnürreşid döneminde gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Rivayete göre Şerîk, Ahvaz'da kadılık makamına oturmuş, herhangi bir davaya bakmadan bir süre beklemiş ve görev yerini terk ederek şehirde gizlenmiştir. Onun bu tavrı bazıları tarafından Ahvaz kadılığını beğenmediği şeklinde yorumlanmışsa da asıl sebebin kendisine zorla görev verilmesi olduğu anlaşılmaktadır (Vekî, I, 153). 177 yılı Zilkade ayının ilk Cumartesi günü (8 Şubat 794) Kûfe'de vefat eden Şerîk'in cenaze namazını Kûfe Valisi Mûsâ b. İsâ kıldırdı. O sırada Hîre'de bulunan Hârûnürreşid cenaze namazına katılmak üzere Kûfe'ye hareket etmişse de namazının kılındığını öğrenince Kantara'dan geri dönmüştür.

Çok hadis rivayet etmesiyle tanınan Şerîk b. Abdullah hadis münekkitlerince sika, me'mûn ve sadûk gibi terimlerle değerlendirilmiş, ancak bazı âlimler zabtının zayıf, galatinin fazla olduğunu söylemiş, kitabına bakarak yaptığı rivayetlerin sağlam olmasına rağmen hadisyle ihticâc edilemeyecek derecede hafızının zayıflığından bahsedilmiştir. Naklettiği hadislerin bir kısmını Buhârî *el-Câmi'u's-şâhîh*'ine istihâd için almış, Müslim de *el-Câmi'u's-şâhîh*'ine aldığı rivayetleri mütâbaat için kaydetmiştir (Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 232). Şerîk'in zabt açısından zayıflığını İbn Hibbân gibi bazı muhaddisler yaşlılığından kaynaklanan vehmine bağlamış, bazıları Kûfe kadılığını kabul ettiğinden böyle bir ithama mâruz kaldığını belirtmiş, bir kısım âlimler de bu zafiyetin kendisinde eskiden beri görüldüğünü söylemiştir. İbn Hibbân, Şerîk'in Yezîd b. Hârûn ve İshak b. Yûsuf el-Ezrak gibi ilk talebelerinin kendisinden Vâsît kadılığı döneminde aldıkları hadislerde herhangi bir karıştırma bulunmadığını bildirmiş, ömrünün son yıllarında Kûfe'de naklettiği rivayetlerde çok sayıda vehme rastlandığını tesbit etmiştir (*eş-Şikât*, VI, 444). Zehebî, Şerîk b. Abdullah'ı hadisi hasen sayılan bir muhadis olarak kabul etmektedir (*Tezkiretü'l-huffâz*, I, 232).

Şerîk b. Abdullah'ın Şîliğe meylettiği rivayet edilmiş, ilk dört halifenin fazileti konusunda bazan Hz. Ali'yi, bazan Hz. Ebû Bekir ve Ömer'i öne çıkardığı görülmüş, fakat onun Şîliğe meylinin hadis rivayetini etkilemeyecek nitelikte olduğu kabul edilmiştir. Hulefâ-yi Râşidîn konusunda kendisine nisbet edilen rivayetleri değerlendiren Zehebî, Şîliğinin bir sakınca oluşturmadığı sonucuna varmış (*A'lâmü'n-nübelâ*, VIII, 209), Şerîk'in Şîliğine delil sayılan, "Her nebînin bir vasîsi bir de vârisi olur, benim vasîm ve vârisim Ali'dir" anlamındaki haberle onun bir ilgisi bulunmadığını, bu rivayetin onun adına uydurulduğunu söylemiştir (*Mizânü'l-İtidâl*, III, 375).

Şerîk b. Abdullah ile Ebû Hanîfe arasında bazı anlaşmazlıkların bulunduğu zikredilmişse de bunun, Şerîk'in kadılık görevini kabul etmesinden dolayı siyasî otoritenin etkisi altında kalarak hüküm vereceği endişesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Fakat Şerîk âdil icraatıyla bu endişeleri gidermiş, verdiği hükümlerle halkın sevgisini ve güvenini kazanmıştır. Kûfe kadılığından azledilmesinin, duruşma sırasında bir kişinin Halife Mehdî'nin yakını olduğunu söylemesi, Şerîk'in de onu hemen cezalandırması yüzünden olduğu belirtilmiştir. Şerîk'in her sabah mescide giderek iki rek'at namaz kıldığı, ardından üzerinde, "Ey Şerîk, sıratı ve sıratın keskinliğini düşün! Aziz ve celîl olan Allah'ın huzuruna çıkacağın günü düşün!" cümlelerinin yazılı olduğu bir kâğıdı okuduğu ve duruşmaya bundan sonra başladığı nakledilmiştir. Katı bir zühd hayatı yaşadığı, çok defa sadece sütle beslendiği, bazan su ile ıslattığı ekmeği yediği ve zaman zaman kendi yıkadığı elbiseleri kuruttuktan sonra giyerek görev yerine gittiği belirtilmektedir. Kaynaklarda Şerîk'in, "Cevap vermen gereken yerde cevap ver, susarsan kalbin çözüldür." "Allah'ın emrini yücelt ki Allah da seni yüceltsin" gibi güzel sözleri nakledilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *eş-Tabakât*, VI, 378-379; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 237; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 508-509; Vekî, *Ahbârü'l-kudât*, I, 149-175; İbn Hibbân, *eş-Şikât*, VI, 444; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, IX, 279-295; Sem'ânî, *el-Ensâb*, XIII, 64-65; İbn Hallikân, *Vefeyât*, II, 464-468; Mizî, *Tezhibü'l-Kemâl*, XII, 462-475; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, VIII, 200-216; a.m.f., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 232; a.m.f., *Mizânü'l-İtidâl* (nşr. Ali M. Muavvaz v.dğr.), Beyrut 1416/1995, III, 372-376; İbn Hacer, *Tezhibü'l-Tezhib*, Beyrut 1404/1984, IV, 293-296; Muhammed ez-Zühaylî, *Mercî'u'l-ûlûmü'l-İslâmiyye*, Dimâşk, ts. (Dârü'l-ma'rife), s. 132.

MEHMET ALİ SÖNMEZ

ŞERİŞİ

(الشريشي)

Ebû'l-Abbâs Kemâlüddin Ahmed b. Abdilmü'min b. Mûsâ b. İsâ el-Kaysî eş-Şerîşî (ö. 619/1222)

Arap dili ve edebiyatı âlimi.

557 (1162) yılında Endülüs'ün Şerîş (Jerez de la Frontera) şehrinde doğdu. Çocukluk ve gençlik yıllarını burada geçirdi. İlk öğrenimini burada Kâdî Ebû Bekir b. Ezhher el-Hucrî, Kâdî Ebû'l-Hasan b. Lübbâl (Lebbâl), Ebû Bekir b. Mâlik, Ebû Bekir b. Ubeyd es-Seksekî gibi hocalardan yaptı. Daha sonra İşbiliye (Sevilla), Mâleka (Malaga) ve Sebte'ye (Ceuta), ayrıca Fas ve Mısır'a gitti. İşbiliye'de Ebû Abdullah İbn Zerkûn, Ebû'l-Hüseyn İbnü's-Sâlif, Nübbe b. Mikdâm ve ünlü seyyah İbn Cübeyr; Mâleka'da İbnü'l-Fahhâr, İbn Ubeydullah, Ebû's-Sabr Eyyûb b. Abdullah el-Fihrî ve Ebû'l-Hasan en-Nakarâtî'nin derslerine devam etti. Ebû'l-Hasan Nübbe (b. Mikdâm [?]), Mus'ab b. Muhammed (İbn Ebû'r-Rukeb) el-Huşenî ve İbn Harûf gibi dilcilerden rivayette bulundu. Dil, edebiyat ve özellikle nahiv alanında kendini yetiştirdi. Ardından Belensiye (Valencia), Mürsiye (Murcia) ve Kahire gibi ilim merkezlerinde ders verdi. Özlemini ifade ettiği bir şiirinden (Makkarî, II, 116, 392) onun Dimâşk'a kadar gittiği ve bir müddet orada kaldığı anlaşılmaktadır. Hayatının sonuna kadar değişik ülke ve şehirlerde hocalık yaptı ve birçok öğrenci yetiştirdi. Bunlar arasında 615 (1218) yılında Şerîş'te icâzet verdiği, hocalarının biyografileriyle onlardan okuduğu derslere dair *Bernâmecü Şüyûhi'r-Ru'aynî* adlı eserini müellifi Ebû'l-Hasan er-Ruaynî ile 616'da (1219) Belensiye'de icâzet verdiği *et-Tekmile li-Kitâbi's-Sıla* sahibi İbnü'l-Ebbâr ve İbn Fertûn gibi şahsiyetler vardır. Şerîşî ömrünün sonlarına doğru Şerîş'e döndü ve burada vefat etti. Gerek eserleri gerekse kaynaklardaki bilgiler onun daha çok nahiv ve lugat ilmi sahalarında öne çıktığını göstermektedir. Ayrıca dil, edebiyat ve aruz alanında geniş bilgi sahibiydi. Bunun yanında Şerîşî'nin rivayetlerine güvenilir, dili fasih, nesri güçlü bir âlim olduğu belirtilir. Bazı eserlerde şiirlerinden parçalara yer verilmiştir (meselâ bk. *a.g.e.*, II, 116; III, 446). Fakat onun asıl şöhreti Harîrî'nin *el-Makâmât*'i üzerine yazdığı şerhlere dayandığından "Şârihu'l-Makâmât" lakabıyla da anılır.